

ВІДЗИВ

офіційного опонента, кандидата наук з фізичного виховання та спорту, професора, професора кафедри водних видів спорту Навчально-наукового інституту «Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту»

Українського державного університету науки і технологій

Микитчик Ольги Сергіївни на дисертаційну роботу

Пилипко Аліни Вікторівни на тему «Критерії визначення дистанційної спеціалізації спортсменів у способі плавання батерфляй»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Здобувачка вказує, що проблематика відбору та орієнтації на сучасному етапі розвитку спорту залишається актуальною. Також вона акцентує увагу на тому, що питання відбору і орієнтації у плаванні перебувають у полі уваги фахівців уже не одне десятиліття, що сприяло накопиченню значного емпіричного матеріалу щодо обрання певного способу плавання як основного. Водночас аспект визначення схильності атлетів до подолання дистанцій конкретної довжини в рамках різних способів і досі потребує більш поглибленого вивчення.

Враховуючи те, що актуальним завданням сьогодення, на думку дисертантки, є розробка методики визначення дистанційної спеціалізації, яка повинна враховувати специфіку кожної дисципліни та спиратися на максимальну кількість параметрів, які прямо або опосередковано впливають на змагальні секунди, а врахування ступеню та характеру взаємозв'язків кожного показника цієї багато компонентної структури дозволить окреслити маркери схильності атлетів до успішного подолання певної змагальної дисципліни, а їхня кількісна оцінка дасть можливість визначити індивідуальний рівень відповідності плавця конкретній дистанційній спеціалізації.

У той же час дисертантка звертає увагу на тому, орієнтація на визначене коло критеріїв дозволить вдосконалити наявну систему відбору та орієнтації у спортивному плаванні, забезпечуючи науково обґрунтований фундамент для успішного становлення й максимальної реалізації потенціалу атлетів шляхом

специфікації процесу підготовки відповідно до вимог обраної змагальної дисципліни, що і обумовило актуальність теми дисертаційного дослідження.

Відзначимо, що дисертацію виконано згідно до ініціативних тем науково-дослідної роботи в галузі фізичної культури та спорту Харківської державної академії фізичної культури: «Теоретико-методичні засади диференційованого підходу під час занять фізичною культурою та спортом з використанням інформаційних технологій» (державний реєстраційний номер: 0120U105014) на 2020 – 2024 роки, «Моделювання показників структури змагальної діяльності та спеціальної підготовленості кваліфікованих спортсменів-плавців» на 2021 – 2025 роки та «Моделювання профілів кваліфікованих спортсменів-плавців різних дистанційних спеціалізацій» (державний реєстраційний номер: 0124U005091) на 2025 – 2029 роки.

Ступінь обґрунтованості, достовірності наукових положень, висновків рекомендацій та їх достовірність. Структура та зміст дисертації містить усі необхідні компоненти передбачені для кваліфікаційних робіт третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Зокрема це анотації, список опублікованих праць за темою дисертації, вступ, п'ять розділів основного тексту, висновки, список використаних джерел та додатки.

Загалом дисертаційна робота виконана на 264 сторінках, з яких обсяг основного тексту становить 179 сторінок, що відповідає цьому виду кваліфікаційних робіт.

Аналіз змісту дисертації вказав на те, що у вступі обґрунтовано актуальність науково-практичного завдання, подано науковий апарат дослідження (сформульовано мету та завдання, об'єкт та предмет роботи). Логічно та послідовно подано опис використаних в роботі методів дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість роботи й особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві наукових працях; відображено апробацію результатів дослідження та кількість публікацій за темою дисертації.

У **першому розділі** «Теоретико-методичні засади відбору та орієнтації у сучасному спортивному плаванні» подано аналіз наукової літератури з теми дисертації, дана характеристика теоретичних основ відбору та орієнтації у

сучасному спорті, теоретичних основ морфологічного відбору й орієнтації в плаванні, характеристики психофізіологічних параметрів як критеріїв відбору та визначення дистанційної спеціалізації у спортивному плаванні, ролі техніко-тактичних показників при здійсненні відбору та орієнтації спортсменів-плавців.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» представлено опис методів, які використовувалися при проведенні дослідження відповідно до його мети, завдань, об'єкту, предмету. Наведено опис етапів організації та проведення дослідження.

У третьому розділі «Дослідження морфологічних, психофізіологічних та техніко-тактичних показників висококваліфікованих спортсменів, які спеціалізуються в плаванні способом батерфляй на дистанціях різної довжини» наведено результати порівняльного аналізу змагальних виступів вітчизняних та закордонних плавців високої кваліфікації, які спеціалізуються в способі батерфляй.

Визначено відмінності у морфологічних профілях атлетів високої кваліфікації, які спеціалізуються у способі плавання батерфляй на дистанціях 50, 100 та 200 метрів, відрізняються залежно від змагальної довжини

З'ясовано, що спортсмени, які змагаються на дистанції 50 м мають кращий час реагування на звуковий подразник слабкої інтенсивності ($0,21 \pm 0,02$ с), яскравіше виражені риси екстраверсії ($15,08 \pm 1,78$ бали). Атлети, що успішно виступають на дистанції 100 м, демонструють найвищі значення частоти рухів на другому, третьому та шостому 10-ти секундних відрізках тепінг-тесту ($72,13 \pm 9,28$ рухів/10 с, $67,25 \pm 11,95$ рухів/10 с і $67,13 \pm 11,36$ рухів/10 с відповідно), більш точне відчуття заданого часового проміжку ($29,38 \pm 2,90$ с), високий ступінь концентрації уваги ($14,00 \pm 2,27$ цифр/15 с). У плавців, які спеціалізуються на дистанції 200 м, наявні яскраво виражені риси нейротизму ($14,71 \pm 2,98$ балів), кращий час реагування на сильний звуковий подразник ($0,17 \pm 0,01$ с), висока результативність виконання тепінг-тесту при проходженні першого, четвертого та п'ятого 10-секундних проміжків ($76,57 \pm 7,44$ рухів/10 с, $65,43 \pm 7,37$ рухів/10 с, $65,71 \pm 7,50$ рухів/10 с відповідно).

Визначено, що подолання плавцями високого класу кожної із змагальних дистанцій у способі батерфляй відрізняється за динамікою техніко-тактичних параметрів.

Виявлено, що ступінь впливу морфологічних параметрів висококваліфікованих плавців на результат подолання дистанцій 50, 100 та 200 м способом батерфляй збільшується одночасно з подовженням змагального метражу.

Отримані результати констатувального експерименту стали підставою для можливостей індивідуальної корекції процесу підготовки за рахунок розставлення акцентів тренувального впливу та вдосконалення змагальної діяльності спортсменів означеної спеціалізації.

Четвертий розділ «Критерії визначення дистанційної спеціалізації спортсменів у способі плавання батерфляй на підставі аналізу морфологічних, психофізіологічних і техніко-тактичних показників» присвячений визначенню критеріїв вибору дистанційної спеціалізації в способі плавання батерфляй на підставі аналізу морфологічних, психофізіологічних і техніко-тактичних показників атлетів високого класу та обґрунтуванню ефективності їхнього застосування.

Дисертанткою визначені ступінь та характер парних взаємозв'язків між параметрами, що зумовлюють успіх на дистанціях 50, 100 та 200 м способом батерфляй, і всіма досліджуваними морфологічними, психофізіологічними та техніко-тактичними характеристиками спортсменів; окреслені алгоритми цілеспрямованого впливу на параметри, які прямо або опосередковано забезпечують успішне подолання зазначених змагальних дисциплін; виокремлено показники, які можуть вважатися маркерами схильності спортсменів до певної дистанційної спеціалізації; побудовані моделі взаємозв'язку результату подолання дистанцій 50, 100 та 200 м способом батерфляй із морфологічними, психофізіологічними й техніко-тактичними параметрами атлетів, що надає можливість спрогнозувати успішність виступу спортсменів у конкретній дисципліні; розроблено оціночні шкали маркерів дистанційної спеціалізації у способі плавання

батерфляй та визначено діапазони балів, що дозволяє виявити рівень відповідності плавців певній змагальній дисципліні.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» представлені підсумки дисертаційної роботи. У результаті дослідження отримано три групи даних, які підтверджують, доповнюють та розширюють вже існуючі розробки, й абсолютно нові результати дослідження.

Висновки відображають вирішення поставлених у дослідженні завдань.

Кожен з розділів закінчується відповідними висновками, які узагальнюють отримані результати. Загальні висновки відповідають поставленим в дослідженні завданням та вміщують основний зміст отриманих наукових результатів, їхнє теоретичне та практичне значення.

Наукові результати та висновки, викладені у дисертаційній роботі, мають достатній рівень обґрунтованості та аргументації, підтверджені структурною побудовою та змістом роботи, обсягом проаналізованого статистичного та фактологічного матеріалу, а також власних висновків дисертантки.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. До найбільш вагомих наукових результатів дисертаційної роботи, що засвідчують особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми та характеризують наукову новизну її роботи, належать такі:

Вперше:

- досліджено ступінь і характер взаємозв'язків між морфологічними, психофізіологічними й техніко-тактичними параметрами плавців високого класу, які спеціалізуються на дистанціях 50, 100 та 200 метрів способом батерфляй;
- вперше окреслено алгоритми опосередкованого впливу на результат подолання змагальних дистанцій різної довжини способом батерфляй;
- побудовано моделі взаємозв'язку змагального результату проходження дистанцій 50, 100 та 200 метрів способом батерфляй із морфологічними,

психофізіологічними й техніко-тактичними показниками кваліфікованих спортсменів;

- встановлено критерії визначення дистанційної спеціалізації спортсменів у способі плавання батерфляй;

- вперше розроблено оціночні шкали показників, які можуть вважатися маркерами схильності атлетів до успішного подолання змагальних дисциплін різної довжини в способі плавання батерфляй.

Доповнено і розширено:

- інформацію стосовно тенденцій змагальної практики атлетів у сучасному спортивному плаванні (І. Ganchar, 2022);

- відомості щодо характерних рис морфологічного та психофізіологічного профілю кваліфікованих плавців різних спеціалізацій (Ю. Близнюк, 2013; Ю. Бріскін, 2025; М. Крук, 2024; Р. Kjendlie, 2011; G. Rozi, 2018);

- знання стосовно особливостей техніко-тактичних дій спортсменів високого класу під час пропливання змагальних дистанцій різної довжини (О. Пилипко, 2019; О. Політько, 2013; Т. Gonjo, 2020; R. Haljand, 1999);

- дані щодо впливу морфологічних, психофізіологічних і техніко-тактичних параметрів кваліфікованих атлетів на змагальний результат у спортивному плаванні (Ю. Вихляєв, 2008; Т. Barbosa, 2019; R. Ferraz, 2020; V. Markovic, 2023; О. Metin, 2016).

Підтверджено:

- необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми відбору та орієнтації у спорті (Л. Волков, 2002; Л. Сергієнко, 2009; О. Шинкарук, 2013; R. Vaeyens, 2008);

- актуальність диференціації процесу підготовки атлетів відповідно до вимог обраної змагальної дисципліни (В. Платонов, 2021; К. Сахновський, 1995; Ю. Шкрєбтій, 2005; І. Глухов, 2018; E. Carlos, 2012).

Практична значущість отриманих результатів полягає у визначенні маркерів схильності до успішного подолання дистанцій 50, 100 та 200 метрів способом плавання батерфляй і розробці оціночних шкал для окресленого кола

критеріїв, використання яких дозволяє розрахувати індивідуальний рівень відповідності спортсменів конкретній дистанційній спеціалізації.

На підставі врахування ступеня й характеру множинних парних взаємозв'язків між досліджуваними морфологічними, психофізіологічними та техніко-тактичними показниками атлетів з'явилась можливість окреслити алгоритми впливу на результат проходження змагальних дисциплін різної довжини способом батерфляй, що дозволить визначити напрямки специфікації процесу підготовки плавців зазначеної спеціалізації. Використання побудованих моделей взаємозв'язку результату подолання дистанцій 50, 100 та 200 метрів способом батерфляй із морфологічними, психофізіологічними й техніко-тактичними параметрами атлетів надає можливість спрогнозувати успішність їхнього виступу на конкретній дистанції.

Результати дослідження впроваджено в роботу Федерації плавання України, в навчально-тренувальний процес Спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву з плавання «Спартак» та Комунального закладу «Комплексна дитячо-юнацька спортивна школа № 9 Харківської міської ради», в навчальний процес Харківської державної академії фізичної культури під час викладання навчальних дисциплін «Теорія і методика обраного виду спорту (плавання)» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, «Сучасні технології підготовки в обраному виді спорту» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Повнота викладення основних результатів і опублікованих працях. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та науковими працями автора дає підстави стверджувати, що винесені на захист теоретичні і практичні результати роботи мають належний рівень апробації.

Наукові результати дисертації висвітлені у 17 наукових працях (з них 4 статті у фахових виданнях України, 4 статті – у журналах, які індексуються у міжнародній наукометричній базі Scopus, 1 стаття – у зарубіжному науковому журналі, 8 тез – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій).

Опубліковані праці відповідають вимогам пунктів 8 та 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. №44 від 12.01.2022 року, зі змінами.

Академічна доброчесність. Дисертаційна робота Пилипко А.В. є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Викладені у ній наукові положення та висновки, котрі виносяться на захист, отримані особисто здобувачем. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та науковими працями дає підстави стверджувати про дотримання автором принципів і норм академічної доброчесності.

Проведений аналіз дисертаційної роботи Пилипко Аліни Вікторівни не виявив академічного плагіату та порушення академічної доброчесності. Відсутність порушень академічної доброчесності підтверджуються результатами перевірки засобами програми Strikeplagiarism.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Попри загальну позитивну оцінку викладених у дисертаційній роботі Пилипко А.В. теоретичних положень, висновків і рекомендацій, окремі її положення мають дискусійний характер.

До них слід віднести такі:

1. Рекомендується дотримання чинних вимог до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН № 40 від 12.01.2017 р., у яких зазначається, що у вступі у частині «Методи дослідження» перераховуються використані наукові методи дослідження та змістовно відзначається, що саме досліджувалось кожним методом; обґрунтовується вибір методів, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків.

2. У розділі 3 дещо не узгодженим є опис результатів аналізу змагальних виступів вітчизняних та закордонних спортсменів високої кваліфікації на дистанціях різної довжини в способі плавання батерфляй. На рисунках інформація наводиться у відсотках, з округленням до цілого

значення, а у текстовій частині вже подаються значення з двома цифрами після коми.

3. Враховуючи не великий обсяг вибірки доцільно було б під час математико-статистичної обробки отриманих результатів застосовувати більш розширений діапазон методів описової статистики. У той же час у другому розділі дисертації дисертантка декларує застосування розрахунку мінімальних (Min) та максимальних (Max) значень, що дозволило б краще охарактеризувати варіабельність досліджуваних ознак і забезпечити коректність подальших аналітичних процедур. Проте у третьому та четвертому розділах відсутні згадки про їх розрахунок.

4. Дуже невдалою, на наш погляд, є подання дисертанткою інформації щодо ступеню кореляційного взаємозв'язку між морфологічними показниками плавців високої кваліфікації та результатом подолання ними дистанцій 50, 100 та 200 метрів способом батерфляй. З аналіз даної таблиці дуже складно уявити, на підставі чого в описовій частині дисертації дисертантка вивила групи, яка характеризується суттєвим впливом на результат проходження однієї змагальної дистанції.

5. Обсяг висновків (С. 122-126) до третього розділу завеликий.

6. У тексті наявні поодинокі стилістичні та орфографічні помилки.

Водночас, викладені зауваження і побажання не применшують теоретичного і практичного значення результатів дисертаційної роботи та високого рівня її виконання, до того ж окремі з них доцільно врахувати у подальшій науковій роботі автора.

Загальний висновок про дисертаційну роботу. Дисертаційна робота **Пилипко Аліни Вікторівни** «Критерії визначення дистанційної спеціалізації спортсменів у способі плавання батерфляй» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що має безперечну теоретичну і практичну цінність. Матеріал дисертації викладений у логічній послідовності та у науковому стилі. Публікації здобувача за темою дисертаційної роботи розкривають основний зміст проведеного дослідження, а їх обсяг та кількість відповідає нормативним вимогам Міністерства освіти і науки України.

З урахуванням викладеного вище, є всі підстави стверджувати, що дисертаційна робота «Критерії визначення дистанційної спеціалізації спортсменів у способі плавання батерфляй» за своєю актуальністю, науковим рівнем і практичною цінністю отриманих результатів повною мірою відповідає чинним вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. №44, а її автор **Пилипко Аліна Вікторівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
професор, професор кафедри водних видів спорту
Навчально-наукового інституту «Придніпровська
державна академія фізичної культури і спорту»
Українського державного університету
науки і технологій

Ольга МИКИТЧИК

Підпис О. Микитчик завіряю
вчений секретар УДУНТ

Тетяна РАДКЕВИЧ